

ZPRÁVA Z NÁVŠTĚVY ZAŘÍZENÍ

Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová

Zařízení:	Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová Jezová 1501 294 21 Bělá pod Bezdězem
Kontakt:	tel. +420 326 701 594 ID schránky: 7ruiypv
Vedoucí zařízení:	Ing. Viliam Andrassy
Datum návštěvy:	13. – 14. října 2014
Druh návštěvy:	Neohlášená
Datum vydání zprávy:	18. února 2015
Návštěvu provedli:	Mgr. T. P., Mgr. M. S., Mgr. P. D., Mgr. O. V., MUDr. D. P., Ph.D., MBA
Spisová značka:	24/2014/NZ/OV

Zdroj obrázku: <http://www.orzo.cz/getImage.php?get=10>

OBSAH

	Strana
ÚVOD	3
Právní podklad pro provedení návštěvy a její cíl	3
Právní úprava výkonu zajištění a výkonu rozhodnutí o povinnosti setrvat v zařízení	3
Informace o zařízení pro zajištění cizinců	4
Informace o umístěných cizincích	4
Průběh návštěvy	5
ČÁST 1 Podmínky pro pobyt rodin s dětmi	6
Zjištění z návštěvy	6
Doporučení policii	10
Doporučení správě uprchlických zařízení	10
ČÁST 2 Zacházení	11
Zjištění z návštěvy	11
Doporučení správě uprchlických zařízení	14
Opatření ke zvýšení standardu zacházení	14
ČÁST 3 Služby poskytované klientům	15
Zjištění z návštěvy	15
Doporučení správě uprchlických zařízení	17
Opatření doporučená ke zvýšení standardu zacházení	17
ČÁST 4 Zdravotní péče	18
Zjištění z návštěvy	18
Doporučení zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra	20
ČÁST 5 Poutání cizinců v rámci eskort	21
Zjištění z návštěvy	21
Doporučení policii	24
ČÁST 6 Kontakt s vnějším světem	25
Zjištění z návštěvy	25
Doporučení správě uprchlických zařízení	27
Opatření doporučená ke zvýšení standardu zacházení	28
ČÁST 7 Materiální podmínky	29
Zjištění z návštěvy	29
Doporučení správě uprchlických zařízení	29
ZÁVĚR	30

ÚVOD

Právní podklad pro provedení návštěvy a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, provádím systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Příčinou omezení na svobodě může být rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo může jít o důsledek závislosti na poskytované péči. Ve smyslu ustanovení § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv je zařízení pro zajištění cizinců místem, kde se nacházejí osoby omezené na osobní svobodě veřejnou mocí.

Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob před mučením a jiným krutým, nelidským, ponižujícím zacházením¹ a všemi formami tzv. špatného zacházení. Špatným zacházením je třeba rozumět jednání, které obecně řečeno nerespektuje lidskou důstojnost. V zařízení pro zajištění cizinců může špatné zacházení spočívat zejména v nevyhovujících materiálních a hygienických podmínkách, v nezajištění zdravotní péče, porušování práv dítěte či v nerespektování práva na soukromí.

Ráda bych zdůraznila, abych vysvětlila koncepci této zprávy, která by bez této úvodní poznámky mohla vyvolávat negativní dojem, že s cílem koncipovat zprávu jako stručnou a přehlednou nepopisuji praxi, kterou lze označit za dobrou a obecně předpokládanou.

Právní úprava výkonu zajištění a výkonu rozhodnutí o povinnosti setrvat v zařízení

Základní lidská práva a svobody cizinců v administrativní detenci jsou garantovány nejen v Listině základních práv a svobod, ale i v řadě mezinárodních úmluv, které jsou pro Českou republiku právně závazné (např. Evropská úmluva).

Podmínky výkonu zajištění v zařízení pro zajištění cizinců jsou upraveny zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Právním titulem pro výkon zajištění jsou různé druhy rozhodnutí o zajištění vydaných na základě zákona o pobytu cizinců. V zařízení pro zajištění cizinců je rovněž vykonáváno rozhodnutí o povinnosti setrvat v zařízení vydané na základě zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

Při posuzování zacházení s cizinci v administrativní detenci a hodnocení podmínek, ve kterých jsou umístěni, vycházím rovněž z doporučení a standardů mezinárodních organizací, které sice nejsou formálně právně závazné, ovšem představují minimální standard ochrany základních lidských práv a svobod cizinců v detenci. Jedná se zejména o standardy formulované Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT).² Svá doporučení formulují s ohledem

¹ Srov. čl. 3 sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších protokolů (dále jen „Evropská úmluva“) nebo čl. 2 vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Fb., Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

² Evropský výbor proti mučení. Standardy CPT [dokument pdf]. Štrasburk: Evropský výbor proti mučení, 2010 [cit. 27. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/lang/cze/cze-standards.pdf>. Dále jen „standardy CPT“.

na základní premisu, že zásahy do práv, důstojnosti a autonomie cizinců jsou ospravedlnitelné pouze v minimálním rozsahu, který odpovídá potřebě udržení bezpečnosti a pořádku v prostředí cizinecké detence.

Informace o zařízení pro zajištění cizinců

Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová (dále jen „zařízení pro zajištění cizinců“ nebo „zařízení“) je určeno pro administrativní detenci cizinců. Provozovatelem zařízení je Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky (dále jen „správa uprchlických zařízení“).

Zařízení je rozděleno na část s mírným režimem zajištění a část s přísným režimem zajištění. Část s mírným režimem zajištění tvoří budova A, kde byly v době návštěvy ubytovány rodiny, ženy a nezletilí bez doprovodu, tedy tzv. zranitelné skupiny. Budova B byla určena pro muže. Budova D nebyla v době návštěvy využívána. Celkově zařízení v části s mírným režimem disponuje 270 lůžky.

Část s přísným režimem zajištění o kapacitě 18 lůžek je situována v budově F. Do části s přísným režimem jsou po splnění podmínek § 135 zákona o pobytu cizinců umísťovány agresivní osoby, nebo ty osoby, které vyžadují zvýšený dohled z jiného závažného důvodu, opakovaně závažným způsobem porušují vnitřní řád nebo opakovaně závažným způsobem porušují povinnosti nebo zákazy podle tohoto zákona.

Informace o umístěných cizincích

V zařízení pro zajištění cizinců se vykonává rozhodnutí Policie České republiky (dále jen „policie“) o zajištění cizince dle zákona o pobytu cizinců. Jde zejména o zajištění na základě § 124 cit. zákona za účelem správního vyhoštění a dle § 129 cit. zákona za účelem předání nebo průvozu.

V zařízení pro zajištění cizinců se rovněž vykonává rozhodnutí Ministerstva vnitra České republiky o povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany setrvat v zařízení pro zajištění cizinců na základě ustanovení § 46a zákona o azylu.

Spolu se zajištěnými cizinci mohou být dle § 140 zákona o pobytu cizinců ubytováni i cizinci, vůči kterým má zajištěný vyživovací povinnost nebo je má v péči, nelze-li zajistit péči o ně jiným způsobem (dále jen „ubytovaný cizinec“).

Všechny subjekty působící v zařízení, tj. správa uprchlických zařízení, policie, Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra a soukromá bezpečnostní agentura, která zajišťuje vnitřní bezpečnost, nerozlišují, na základě kterého právního titulu cizinec pobývá v zařízení. Se všemi umístěnými cizinci, bez ohledu na jejich právní postavení (např. žadatel o mezinárodní ochranu), je zacházeno stejně, včetně možnosti umístění do části s přísným režimem zajištění.

Umístěné cizince nazývají pracovníci správy uprchlických zařízení klienty.

Umístěným cizincům, včetně dětí starších osmnácti měsíců, je účtováno 112,- Kč/osoba/den za ubytování a 120,- Kč/osoba/den za stravu. Čtyřčlenná rodina, která je v zařízení umístěna po dobu 30 dnů, je tedy správě uprchlických zařízení povinna uhradit celkem 27.840,- Kč.

Tabulka: Přehled klientů zařízení pro zajištění cizinců ke dni 14. října 2014

Důvod umístění	Počet umístěných	Z toho nezletilý bez doprovodu
zajištění za účelem správního vyhoštění	22	2
zajištění za účelem předání nebo průvozu	39	0
povinnost setrvat v zařízení	23	1
ubytovaný cizinec	2	0

Průběh návštěvy

Systematická návštěva zařízení pro zajištění cizinců proběhla neohlášeně, s vědomím vedoucího zařízení, vedoucího policejního útvaru při zařízení a lékařky zdravotního střediska při zařízení. Návštěva trvala dva dny a spočívala v prohlídce zařízení, pozorování a studiu dokumentace, rozhovorech s pracovníky správy uprchlického zařízení, zdravotního střediska, policisty a umístěnými cizinci. Návštěvy se zúčastnil externí konzultant Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen Kancelář) MUDr. D. P., Ph.D., MBA.

Při zahájení návštěvy byli pověřeni zaměstnanci Kanceláře informováni vedoucím zařízení o aktuálních nepokojích v zařízení. Ve dnech 11. a 12. října 2014 odmítla větší skupina cizinců odběr stravy a rovněž se cizinci odmítali ve večerních hodinách navrátit na ubytovny. Vedení správy uprchlických zařízení o situaci informovalo policii a zjišťovalo příčiny nespokojenosti cizinců. Požadavky cizinců (přidat na topení, neomezený přístup k televizi, změna jídelníčku spočívající ve zvýšení frekvence kuřecího masa) byly s vedením zařízení projednávány. Uvedené události neměly na průběh systematické návštěvy žádný vliv a pověřeni zaměstnanci Kanceláře se neseťkali s žádnými radikálními projevy nespokojenosti umístěných cizinců.

ČÁST 1 – PODMÍNKY PRO POBYT RODIN S DĚTMI

Zjištění z návštěvy

Prostředí

Podmínky pobytu ubytovaných cizinců, tedy dětí, které jsou v zařízení ubytovány spolu se zajištěnými rodiči, zákon o pobytu cizinců nijak zvlášť neupravuje.³ Děti pobývají v areálu uprostřed lesů, který nepřetržitě střeží policie. Zařízení je obeháno vysokým plotem. Plot s ostnatým drátem dělí rovněž sektory uvnitř areálu. Okna jsou opatřena mřížemi. Umístění cizinci jsou pod stálým dozorem (krom prostor svých pokojů) soukromé bezpečnostní agentury, jejíž zaměstnanci jsou oděni ve stejnokroji připomínajícím uniformu ozbrojeného bezpečnostního sboru a pro vzájemné dorozumívání užívají vysílaček. Pohyb po areálu je možný pouze za doprovodu policie nebo soukromé bezpečnostní agentury (do jídelny, k lékaři apod.).

Ubytování

Rodiny s dětmi, a další zranitelné skupiny, byly v době návštěvy ubytovány na budově A. Prostředí budovy A (pokoje, společenské místnosti) se však materiálně nikterak neliší od prostor budovy B, kde jsou ubytováni zajištění muži. Rodiny s dětmi mají k dispozici pokoje se standardním vybavením (železné postele pro dospělé, stolek, židle, uzamykatelné skříňky – viz obr. č. 1 a obr. č. 2) a sociální zařízení. Pokoj je soukromým prostorem rodiny. Nevstupují do něj třetí osoby bez svolení rodiny. Rodiny však nemohou uzamykat své pokoje.

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Strava

Strava odpovídající zásadám správné výživy a zdravotnímu stavu umístěných má být dětem do 18 let poskytována pětikrát denně, a to dle § 143 zákona o pobytu cizinců ve spojení s § 140 odst. 3 cit. zákona. Rodiče dětí v zařízení shodně tvrdili, že strava dětí se v ničem neliší od stravy dospělých. Nehledí se na specifické stravovací potřeby dětí. Dětem navíc není poskytována strava pětikrát denně. Toto své zjištění opírám jak o tvrzení rodičů dětí,

³ Na ubytovaného cizince se dle § 140 řada ustanovení hlavy XII zákona o pobytu cizinců vztahuje obdobně.

tak zaměstnance správy uprchlických zařízení. Ten uvedl, že děti dostávají stravu třikrát denně. Pouze děti, které jsou odváženy do školy, dostanou s sebou svačinu. Jiné děti ne. Rodičům (ani na základě opakovaných žádostí) nejsou poskytovány žádné potraviny navíc, které odpovídají běžným potřebám dítěte (např. mléko do lahve).

Rodiče, kteří disponují finančními prostředky, nemohou některé potraviny dokoupit ani prostřednictvím nákupu, neboť nejsou na tzv. vzorovém nabídkovém listě (např. kukuřičné lupínky; viz dále).

Hygiena

Správa uprchlických zařízení poskytuje v pravidelných intervalech umístěným cizincům základní hygienické prostředky dle věku a pohlaví umístěných osob. Množství vydávaných hygienických prostředků určuje vnitřní řád. Dětem do jednoho roku jsou mj. vydávány 3 kusy plen na den a zásyp nebo krém proti opruzeninám v množství 100 g na 8 týdnů. Dětské tělové mléko chybí. Dětem od 1 do 1,5 roku 2 pleny na den apod. Takové množství považují za nedostačující.

Aktivita

Areál zařízení neposkytuje zázemí pro venkovní aktivity dětí (krom betonového stolu na stolní tenis). Chybí dětské hřiště, pískoviště, prolézačky, houpačky. Z bezpečnostních důvodů není možné hrát pétanque, z finančních důvodů je nedostupné vybavení jako koloběžka, trampolínka nebo malý nafukovací bazének.

Pro děti umístěné v zařízení je určeno zejména dětské centrum, které je jak prostorově (dětský koutek, místnost pro tvoření, gaučové posezení – viz obr. č. 3), tak vybavením (klavír, barvy, hrnčířský kruh, množství hraček apod., viz obr. č. 4) dostatečně přizpůsobeno potřebám dětí.

Obr. č. 3

Obr. č. 4

V zařízení působí čtyři pedagogové volného času, přičemž pouze jedna pedagožka se (krom dalších aktivit s dospělými) věnuje práci s nezletilými. I proto je dětské centrum otevřeno (dle týdenního plánu volnočasových aktivit od 13. do 19. 10. 2014) cca 1 až 1,5 hod. během dne, a to ne všechny dny v týdnu. V době její nepřítomnosti (nemoc, dovolená) přímo s dětmi žádný jiný pedagog nepracuje, ani není dětem zpřístupňováno dětské

centrum. Potenciál, který dětské centrum nabízí, není tedy plně využit, a to v neprospěch dětí.

V případě nepříznivého počasí či nedostupnosti dětského centra jsou rodiny s dětmi odkázány na pobyt na pokoji a ve společenské místnosti, které nejsou přizpůsobeny potřebám dětí (viz výše a obr. 5 a č. 6). V přízemí budovy A, kde pobývají rodiny s dětmi, je k dispozici rovněž „kinosál“, nicméně i ten je přístupný pouze v době konání jiné aktivity zde.

Obr. č. 5

Obr. č. 6

Hodnocení

O negativních dopadech na děti umístěné v detenčním zařízení, kde jsou osoby zbaveny osobní svobody, se zaměstnanci Kanceláře přesvědčili přímo na místě. Dvouapůlletá dcera rodičů umístěných v zařízení (osoby zajištěné za účelem předání do jiného členského státu Evropské unie, který je příslušný k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu⁴) začala po příchodu do zařízení trpět poruchami spánku, přijímá méně stravy a bezmála po roce bez nutnosti používání dětských plen je začala znovu potřebovat.

Negativní dopad na psychiku umístěných dětí má jistě i eskorta, jež předchází umístění rodiny do zařízení pro zajištění cizinců. V případě dvou ze tří aktuálně umístěných rodin byli rodiče během eskorty (Brno – Bělá-Jezová) spoutáni. Nikoliv proto, že by kladli odpor, ale z preventivních důvodů.⁵ Po celou dobu eskorty tak děti musely snést pohled na spoutané rodiče, zajištěné za účelem předání jinému členskému státu Evropské unie k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu.

Detencí dětí v zařízeních pro cizince se zabývalo Parlamentní shromáždění Rady Evropy,

⁴ Na základě nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepřacované znění). Dále jen „dublinké nařízení“.

⁵ Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje zdůvodnilo poutání rodičů v rámci eskorty počtem eskortovaných osob, neboť např. v rámci jedné eskorty byly spolu s uvedenou rodinou eskortovány další 4 osoby (eskoru realizovalo celkem 6 policistů). Policie tak využila svých oprávnění dle § 54 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

keré v rezoluci č. 2020 (2014) vyjádřilo znepokojení nad negativními důsledky pro zdravý psychický i fyzický vývoj dítěte, jež s sebou nese jejich krátkodobá i dlouhodobá detence, byť realizovaná v relativně humánních podmínkách.⁶

Přímo podmínkám dětí umístěných v Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová se již věnoval Výbor pro práva dítěte Organizace spojených národů, který vyjádřil vážné znepokojení nad situací rodin s nezletilými dětmi v tomto zařízení.⁷

Evropský soud pro lidská práva se v případech *Muskhadzhiyeva a další proti Belgii*⁸ a *Popov proti Francii*⁹ zabýval porušením čl. 3 Evropské úmluvy, tedy zákazu mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání v souvislosti s detencí dětí. Detenci dětí, byť zapříčiněnou zajištěním jejich rodičů v detenčních centrech, shledal soud v případech, kdy prostředí a materiální podmínky nebyly přizpůsobeny dětem, za všudypřítomného dozoru policie, bez aktivit, které by dětem vyplnily volný čas, a v situaci, kdy děti pociťují tíseň rodičů, jako nepřijatelnou a odporující čl. 3 citované úmluvy.¹⁰ Ke stejnému závěru dospěl soud i v situaci, kdy detenční zařízení mělo vyhrazenou zvláštní část pro pobyt rodin s dětmi, avšak materiálně se nikterak neodlišovala od jiné části zařízení, a detence trvala „pouze“ 15 dnů.¹¹

Podmínky pro pobyt dětí v Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová shledávám, s ohledem na zjištění ze systematické návštěvy, ve světle cit. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, jako porušující čl. 3 Evropské úmluvy.

S ohledem na výše uvedené **doporučuji policii neumisťovat rodiny s dětmi do Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová.**

Do doby než policie naplní mé doporučení, za účelem eliminování zásadních nedostatků v oblasti podmínek pobytu dětí v zařízení, které jsem identifikovala, **doporučuji správe uprchlických zařízení:**

- umožnit rodinám s dětmi uzamykat si své pokoje,
- poskytovat všem dětem pobývajícím v zařízení, včetně presumovaných

⁶ Rada Evropy. Rezoluce č. 2020 (2014), bod 4 [dokument pdf]. Štrasburk: Parlamentní shromáždění [cit. 15. 1. 2015]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=21295&lang=en>. A Rada Evropy. Důvodová zpráva k Rezoluci č. 2020 (2014) [dokument pdf]. Štrasburk: Parlamentní shromáždění [cit. 15. 1. 2015]. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=21130&lang=en>.

⁷ Organizace spojených národů. Závěrečná doporučení Výboru pro práva dítěte ke 3. a 4. periodické zprávě České republiky o naplňování Úmluvy o právech dítěte ze dne 17. června 2011, bod 63 [dokument doc]. Ženeva: Výbor pro práva dítěte [cit. 15. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/material.doc>

⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. ledna 2010, *Muskhadzhiyeva a další proti Belgii*, č. 13178/03.

⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. ledna 2012, *Popov proti Francii*, č. 39472/07 a č. 39474/07. Dále jen *Popov proti Francii*.

¹⁰ Bod 102 rozsudku *Popov proti Francii*.

¹¹ Viz rozsudek *Popov proti Francii*, bod 95.

nezletilců bez doprovodu, stravu odpovídající zásadám správné výživy a potřebám dětí, a to minimálně pětkrát denně,

- zvýšit množství vydávaných základních hygienických potřeb pro děti (např. pleny, krém proti opruzeninám),
- zajistit vybavení pro venkovní aktivity dětí,
- umožnit dětem častěji využívat dětské centrum a nabídnout jim další aktivity.

Doporučení policii

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
1.1	Neumísťovat rodiny s dětmi do Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová.	Okamžitě

Doporučení správě uprchlických zařízení

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
1.2	Umožnit rodinám s dětmi uzamykat si své pokoje.	Okamžitě
1.3	Poskytovat všem dětem pobývajícím v zařízení, včetně presumovaných nezletilců bez doprovodu, stravu odpovídající zásadám správné výživy a potřebám dětí, a to minimálně pětkrát denně.	Okamžitě
1.4	Zvýšit množství vydávaných základních hygienických potřeb pro děti (např. pleny, krém proti opruzeninám).	Okamžitě
1.5	Zajistit vybavení pro venkovní aktivity dětí.	Do 3 měsíců
1.6	Umožnit dětem častěji využívat dětské centrum a nabídnout jim další aktivity.	Okamžitě

ČÁST 2 – ZACHÁZENÍ

Zjištění z návštěvy

Informovanost cizinců

Při vstupu do zařízení jsou cizinci správou uprchlických zařízení písemně poučováni o svých právech a povinnostech v zařízení a dále o otázkách souvisejících s každodenním životem v zařízení (telefonování, vnášení a přechovávání potravin, nakládání s uschovanými peněžními prostředky apod.). Informace jsou k dispozici v několika jazykových mutacích. Cizinec stvrzuje svým podpisem, že byl o výše uvedených záležitostech poučen. Informace spojené s každodenním chodem zařízení jsou umístěny rovněž na nástěnkách jednotlivých ubytoven.

V praxi však mnozí cizinci nevyužívali správou uprchlických zařízení nabízených služeb či prostředků, jelikož o nabízených možnostech, dle svých tvrzení, nevěděli. Cizinci tak například umývali podlahu na svých pokojích šamponem na vlasy, neboť měli za to, že žádat o čisticí prostředky není možné. Nebo v případě jedné z rodin bylo zjištěno, že nevěděli o možnosti zapůjčení plastových hrníčků z jídelny. Hrníčky nahrazovali plastovými kelímky, ve kterých se běžně vydávají léky. S ohledem na výše uvedené **doporučuji správě uprchlických zařízení, aby průběžně zjišťovala potřeby umístěných cizinců a informovala je, byť opětovně, o nabízených službách a prostředcích (např. čistících), jež jsou jim k dispozici.**

Pobyt na izolaci

S poukazem na ochranu veřejného zdraví dle § 136 odst. 1 písm. e) a odst. 2 zákona o pobytu cizinců je zajištěný cizinec povinen strpět preventivní vstupní, periodickou a výstupní prohlídku. Součástí vstupní preventivní prohlídky je dle čl. 4 odst. 3 a 4 vnitřního řádu umístění na tzv. izolační pokoj, o čemž je cizinec poučen v jazyce, kterému rozumí (dokument Informace pro cizince před provedením preventivní vstupní lékařské prohlídky). Umístění na izolační místnosti trvá maximálně 72 hodin, zpravidla však kratší dobu. Pokoje standardní zdravotní izolace se nacházejí v budově E v rámci zdravotního střediska. Izolační pokoje sousedí s pracovištěm tzv. nonstop služby, kde jsou k dispozici pracovníci správy uprchlických zařízení. K izolačním pokojům zde přináleží rovněž oplocený vycházkový dvůr.

V době návštěvy byly jako izolační pokoje využity rovněž pokoje v přízemí budovy B (umístěno 5 osob). Zde umístěným klientům nebyly v době návštěvy umožněny vycházky, což vyplývá jak z tvrzení cizinců, tak pracovníka soukromé bezpečnostní agentury. Klientům je z tohoto důvodu umožněno kouřit pouze u okna na konci chodby. **Doporučuji správě uprchlických zařízení, aby klientům umístěným mimo standardní izolační pokoj budovy E byly umožněny vycházky.**

Po dobu umístění na izolaci není cizincům přidělen zámek k uzamčení osobních věcí ve skříňce. Mohou přitom sdílet pokoj s dalšími osobami. **Doporučuji správě uprchlických**

zařízení poskytovat cizincům umístěným na zdravotní izolaci zámek k uzamčení osobních věcí ve skřínce.

Práce s klientem

V zařízení působí tři sociální pracovníci. Sociální pracovníci aktivně (z vlastní iniciativy mimo vstupní procedury) nevedou pohovory s klienty, prostřednictvím kterých by zjišťovali jejich informovanost a potřeby. Sociální pracovníci mezi klienty nevcházejí, dle tvrzení jedné z nich, z obav o svoji bezpečnost. Klienti mohou navštívit sociální pracovníce v rámci úředních hodin v jejich kancelářích, které v případě obav o svoji bezpečnost mohou k pohovoru přizvat pracovníka soukromé bezpečnostní agentury. S ohledem na skutečnost, že sociální pracovníci z obav o svoji bezpečnost nenavštěvují ani rodiny s dětmi, neznají skryté problémy spojené s životem v zařízení (např. užívání šamponu jako prostředku k mytí podlahy). **Doporučuji správě uprchlických zařízení, aby posílila činnost sociálních pracovníků v prostředí ubytoven.**

Příprava na opuštění zařízení

Velkou váhu přikládám přípravě cizince na opuštění zařízení, tedy fázi, která předchází realizaci vyhoštění či předání, a zároveň výrazně ovlivňuje celý jeho průběh. Správa uprchlických zařízení nabízí klientům sociální služby¹², včetně výstupního pohovoru, a v případě potřeby rovněž ad hoc služby psychologa. V případě, že cizinec opouští zařízení tzv. „za bránu“, jsou mu poskytnuty alespoň informace o jízdním řádu a možnosti noclehu v zařízení sociálních služeb. Pokud je cizinec vyhoštěn do zahraničí, není vybaven žádnými informacemi o tamních možnostech pomoci. Systematičtější práce z pohledu života klientů po propuštění ze zařízení tedy nebyla zjištěna.

Správa uprchlických zařízení by měla standardizovat postupy pro práci s klienty, kteří opouštějí zařízení. Umístění cizinci nemusejí být ztotožněni s realizací vyhoštění či předání, mohou se obávat o svůj další osud a být znepokojeni nedostatkem informací. Stres pak může způsobit další komplikace. Je tak upřednostněna případná represe před prevencí.

Krizovým situacím ovšem lze předejít a eliminovat je. Sami cizinci si potřebné informace spojené s přípravou a reintegrací opatřit nemohou, neboť v zařízení není umožněno využívat prostředky elektronické komunikace,¹³ příp. jsou mnozí z nich počítačově negramotní. K dispozici je sice telefonní automat, nicméně ten přípravu nevyřeší, nota bene pokud cizinec nemá v cílové destinaci rodinu či přátele. Je tak nutné, aby byly cizinci správou uprchlických zařízení tyto informace standardně poskytovány.¹⁴

¹² Pojem sociální služby užívá ve vnitřních předpisech správa uprchlických zařízení v obecném smyslu. Nejde o poskytování sociálních služeb na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ § 136 odst. 3 písm. c) zákona o pobytu cizinců.

¹⁴ Uvedené požadují rovněž zahraniční standardy viz např. sekce 4, bod 5 a sekce 6, bod 14 Her Majesty's inspectorate of prisons for england and wales. *Expectations - Criteria for assessing the conditions for and treatment of immigration detainees* [dokument pdf]. London: Her Majesty's Inspectorate of Prisons for England

Pokud nedojde ke konkrétnímu zprostředkování pomoci či předání informací, cizinci by měly být předány alespoň kontaktní údaje na organizace, které jsou schopny mu pomoci v prvních a nejtěžších chvílích po návratu do jeho země (nocleh, kontakt s úřady). Mnohdy se cizinci navrací do zemí původu po několika letech a není pravidlem, že se mají kam vrátit a že mohou využít pomoci rodiny či přátel. **Doporučuji správě uprchlických zařízení systematicky připravovat cizince na opuštění zařízení, včetně prvků reintegrace v zemi původu.** Mám za to, že tato forma pomoci cizinci je dalším preventivním opatřením snižujícím riziko zmaření realizace vyhoštění či předání.

Aktivity pro volný čas

Aktivity pro cizince zajišťují čtyři pedagogové volného času. K dispozici je tělocvična, venkovní hřiště, výtvarná dílna, kino, čajovna, knihovna, posilovna a místnost pro stolní tenis. Časový rozpis aktivit je pouze v češtině, což nepovažuji za dostatečné ani v situaci, kdy pedagogové dle slov jedné z nich obcházejí před zahájením každé z aktivit ubytovnu a aktivitu nabízejí. **Doporučuji správě uprchlických zařízení zajistit překlad plánu volnočasových aktivit do několika cizích jazyků, kterým umístění cizinci nejčastěji porozumí.**

Podmínkou využití tělocvičny cizincem je vhodná sportovní obuv. Cizinci vhodnou sportovní obuv povětšinou nemají a možnost získat ji je limitovaná (nedostatečné zboží v nabídce charity viz dále). **Jako opatření ke zvýšení standardu zacházení doporučuji správě uprchlických zařízení zajistit pro zájemce o využití tělocvičny vhodnou sportovní obuv.**

Knihy, časopisy

Knihovní fond je umístěn v menší knihovně v přízemí budovy A, v přízemí budovy B (čajovna) a některé časopisy se nacházejí přímo u pedagogů či ve výtvarné dílně. V nabídce knih převažují knihy v angličtině. Chybějí překlady právních předpisů, standardy cizinecké detence (například standardy CPT) a rovněž slovníky (ty se nacházejí u sociálních pracovníků). Aktuálně není odebírán žádný časopis ve vietnamském jazyce. **Doporučuji správě uprchlických zařízení doplnit nabídku literatury (slovníky, standardy cizinecké detence, literatura v arabštině, časopis ve vietnamštině).**

Doporučení správě uprchlických zařízení		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
2.1	Průběžně zjišťovat potřeby umístěných cizinců a informovat je o nabízených službách a prostředcích (např. čistících), jež jsou pro ně k dispozici.	Okamžitě
2.2	Umožnit cizincům umístěným mimo standardní izolační pokoj budovy E vycházky.	Okamžitě
2.3	Systematicky připravovat cizince na opuštění zařízení, včetně prvků reintegrace v zemi původu.	Okamžitě
2.4	Zajistit překlad plánu volnočasových aktivit do několika cizích jazyků, kterým umístění cizinci nejčastěji porozumí.	Okamžitě
2.5	Doplnit nabídku literatury (slovníky, standardy cizinecké detence, literatura v arabštině, časopis ve vietnamštině).	Do 3 měsíců

**Opatření doporučená ke zvýšení standardu zacházení
správě uprchlických zařízení**

Zajistit pro zájemce o využití tělocvičny vhodnou sportovní obuv.

ČÁST 3 – SLUŽBY POSKYTOVANÉ KLIENTŮM

Zjištění z návštěvy

Nákupy

§ 145 zákona o pobytu cizinců limituje možnost nákupu umístěných cizinců jak frekvencí (jedenkrát za týden), tak částkou (max. 300,- Kč). Zákonem stanovený limit není dle mého názoru adekvátní, a to zejména v případě zajištěných rodin s dětmi.

V zařízení existuje vzorový nabídkový list pro nákupy věcí denní potřeby, knih, novin a časopisů. Umístěným cizincům není umožněno zakoupit jiné produkty, než které vzorový list obsahuje. Dochází tak k paradoxním situacím, kdy není rodině s dětmi umožněno zakoupit dětské pleny, neboť ty nejsou na nabídkovém listu (denní přiděl plen pro děti v zařízení je max. 3 ks/den/dítě do jednoho roku). Obdobně v případě kukuřičných lupínků apod. **Doporučuji správě uprchlických zařízení pravidelně revidovat vzorový nabídkový list pro nákupy v souladu s potřebami klientů.**

Hygiena

Jak jsem již uvedla výše, správa uprchlických zařízení poskytuje v pravidelných intervalech umístěným cizincům základní hygienické prostředky dle věku a pohlaví umístěných osob. Mnozí umístění cizinci si stěžovali na množství přidělených základních hygienických potřeb, z nichž uvedu např. šampon (250 ml jednorázově při vstupu do zařízení, dalších 250 ml po 90 dnech pobytu) a zubní pastu (1 pasta na 12 týdnů). Klienti zároveň uváděli, že nevědí o možnosti požádat si o výdej hygienického prostředku ještě před intervalem jeho řádného výdeje. Nutno podotknout, že i zaměstnanci správy uprchlických zařízení se rozcházel v názoru, zda mají cizinci možnost základní hygienické prostředky získat mimo interval řádného výdeje. **Doporučuji správě uprchlických zařízení vydávat cizincům základní hygienické prostředky v případě potřeby i mimo stanovené intervaly pro výdej.**

Někteří cizinci, kterým jsou základní hygienické prostředky vydány, nejsou schopni s ohledem na jazykovou bariéru identifikovat některé vydané hygienické prostředky (např. prací prášek pro děti). **Správě uprchlických zařízení doporučuji, aby při výdeji základních hygienických potřeb informovala cizince o povaze a účelu vydávaných potřeb, či umožnila jejich označení například fixem.**

Umístěné ženy si dle vnitřního řádu nemohou opatřit potřeby k holení nohou. (Jednorázové holící pomůcky nelze zakoupit (viz výše), ani se ženám nevydávají). **Doporučuji správě uprchlických zařízení, aby ženám zajistila možnost získat holící pomůcky.**

Úklid pokojů klientů, které jsou jejich soukromým prostorem, si zajišťují cizinci sami. Úklid společných prostor zajišťuje správa uprchlických zařízení. V době návštěvy byla ve společenských místnostech špína a nepořádek. **Doporučuji správě uprchlických zařízení dbát na úklid společných prostor.**

Oblečení

V případě, kdy cizinec nedisponuje náhradním oděvem nebo je jeho oděv znečištěn, mu správa uprchlických zařízení poskytne dle čl. 12 odst. 13 vnitřního řádu základní výstrojní balíček.¹⁵ Ženy, které získaly spodní prádlo z výstrojního balíčku, si stěžovaly, že jim nebylo poskytnuto spodní prádlo odpovídající jejich velikosti. **Doporučuji správě uprchlických zařízení individualizovat velikost oblečení, které je poskytováno.**

Hlavním zdrojem, který umožní získat cizinci potřebné oblečení, je šatník, který přímo v zařízení provozuje charita. Cizinci bylo opakovaně uváděno, že některé velikosti a druhy oděvu jsou nedostatkovým zbožím (oblečení pro děti, pyžama a zejména boty). **Doporučuji správě uprchlických zařízení zasadit se o rozšíření sortimentu nabízeného oblečení.**

Úhrada za pobyt

Správa uprchlických zařízení je na základě § 146 zákona o pobytu cizinců ve spojení s § 176c cit. zákona oprávněna použít uschované peněžní prostředky zajištěného cizince k úhradě nákladů spojených se správním vyhoštěním, zajištěním cizince za účelem předání nebo průvozu podle mezinárodní smlouvy. Jde zejm. o náklady za ubytování a stravu. Zákon o pobytu cizinců však nestanoví, že finanční prostředky mohou být takto použity v případě úhrady nákladů spojených se zajištěním za účelem předání podle přímo použitelného právního předpisu¹⁶ (§ 129 zákona o pobytu cizinců). **Dotazuji se tedy správy uprchlických zařízení, na základě jakého právního titulu je cizincům zajištěným za účelem předání podle přímo použitelného právního předpisu (§ 129 zákona o pobytu cizinců) účtována úhrada nákladů spojených se zajištěním.**

Stravování

Standardní jídelníček je vyhotoven v českém jazyce. Byť je zařízením deklarováno, že existuje překlad nejčastěji užívaných pojmů jídelníčku do několika jazyků, dle sdělení vícero cizinců nevědí, co jedí. **Ke zvýšení standardu zacházení doporučuji správě uprchlických zařízení zvýšit informovanost cizinců stran složení stravy (druh masa, užití suroviny apod.).** Uvedené demonstruji na příkladu oběda ze dne 16. října 2014, kdy lze jen stěží předpokládat, že cizinci vědí, co se skrývá pod názvem „valašské kůsky“.

Varné konvice jsou umístěny ve společenských místnostech. Po jejich uzavření (cca od 23:00 do 7:00 hod.) není přístup k horké vodě zajištěn. **Doporučuji ke zvýšení standardu zacházení správě uprchlických zařízení zajistit cizincům neomezený přístup k horké vodě.** Aktuálně jsou konvice zajištěny proti odcizení železným lankem, které znemožňuje jejich vypláchnutí. Cizinci proto zbytky vody na jedné ze společenských místností vylévají

¹⁵ Obsah výstrojního balíčku stanoví příloha č. 3 pokynu ředitele správy uprchlických zařízení č. 40/2007 ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepřacované znění).

do odpadkového koše. V návaznosti na předchozí doporučení a ke zvýšení standardu zacházení správě uprchlických zařízení doporučuji, aby konvice byly umístěny v místech, kde bude možno provádět jejich vyplachování (blízkost umyvadla či dřezu).

Doporučení správě uprchlických zařízení		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
3.1	Pravidelně revidovat vzorový nabídkový list pro nákupy v souladu s potřebami klientů.	Průběžně. O první revizi informovat spolu s vyjádřením ke zprávě.
3.2	Vydávat cizincům základní hygienické prostředky v případě potřeby i mimo stanovené intervaly pro výdej.	Okamžitě
3.3	Při výdeji základních hygienických potřeb informovat cizince o povaze a účelu vydávaných potřeb, či umožnit jejich označení například fixem.	Okamžitě
3.4	Zajistit ženám možnost získat holící pomůcky.	Okamžitě
3.5	Dbát na úklid společných prostor.	Okamžitě
3.6	Individualizovat velikost oblečení, které je poskytováno.	Okamžitě
3.7	Zasadit se o rozšíření sortimentu oblečení, který nabízí nevládní nezisková organizace.	Okamžitě
3.8	Sdělit, na základě jakého právního titulu je cizincům zajištěným za účelem předání podle přímo použitelného právního předpisu (§ 129 zákona o pobytu cizinců) účtována úhrada nákladů spojených se zajištěním.	Spolu s vyjádřením ke zprávě

Opatření doporučená správě uprchlických zařízení ke zvýšení standardu zacházení
Zvýšit informovanost cizinců stran složení stravy (druh masa, užitá suroviny apod.).
Zajistit cizincům neomezený přístup k horké vodě.
Umístit konvice v místech, kde bude možno provádět jejich vyplachování (blízkost umyvadla či dřezu).

ČÁST 4 – ZDRAVOTNÍ PÉČE

Zjištění z návštěvy

Jazyková bariéra a tlumočení

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, v § 28 odst. 1 uvádí: „Zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak.“ Přídavné jméno „svobodný“ značí možnost pacienta kdykoliv souhlas odvolat. „Informovaný“ předpokládá poučení pacienta o účelu, povaze zákroku, jeho důsledcích, rizicích, komplikacích a alternativních možnostech tak, aby poučení rozuměl. V případě zdravotních služeb poskytovaných cizinci je odpovědností poskytovatele zdravotních služeb zajistit takové podmínky, aby byl cizinec schopen poskytnout plně informovaný a svobodný souhlas.

Z rozhovorů s pracovníky zdravotního střediska, z náhledů do zdravotnické dokumentace i z rozhovorů se zajištěnými vyplynulo, že k dispozici jsou negativní reversy, souhlasy s vyšetřením a informace o účincích nejčastěji užívaných léčiv, a to v 16 světových jazycích. Při vyšetření lékařka využívá rovněž vytištěných vzorových dotazníků v několika jazykových mutacích.

V případě jazykové bariéry (např. pokud cizinec popisuje své obtíže na základě otázky ze vzorového dotazníku, přičemž popisu lékař nerozumí) využívá zdravotní personál vlastních znalostí, případně tlumočení jiných cizinců. Dle slov lékařky je možné využít rovněž služeb tlumočnicka na telefonu, příp. tlumočnicka, který je v zařízení přítomný z jiného důvodu (tlumočení pro policii apod.). Někteří cizinci potvrzovali, že při ošetření byl přítomen tlumočnick. Na druhou stranu byly zjištěny případy, kdy cizinci uváděli, že nebyli s to dorozumět se s lékařem. Mnohdy měli za to, že tlumočnicka s ohledem na situaci zajistí lékař.

Považuji za naprosto nezbytné, aby Zdravotnické zařízení Ministerstva vnitra zajistilo pacientům s jazykovou bariérou v případě potřeby vždy tlumočnicka. Odstraní se tak veškeré pochybnosti o správnosti postupu lékaře. Tlumočnick by měl být přítomen při vyšetření pacienta v ordinaci, či na telefonu, s výjimkou případů, kdy sám pacient vyhodnotí přítomnost tlumočnicka jako zbytnou (a samozřejmě kromě případů například neodkladné péče). O skutečnosti, že byl při vyšetření či jiném zdravotním výkonu přítomen tlumočnick (přímo anebo na telefonu), by měl být vždy záznam ve zdravotnické dokumentaci pacienta, aby bylo zcela prokazatelné, že poskytovatel zdravotních služeb nezanedbal povinnost, kterou mu ukládá zákon o zdravotních službách.

V souvislosti s řádným poskytováním zdravotních služeb cizincům, jejichž schopnost porozumět lékaři a vyjádřit se k poskytovaným zdravotním službám je nedostatečná, **doporučuji Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra využívat služeb tlumočnicka**

ve formě, která odstraní pochybnosti o udělení svobodného a informovaného souhlasu pacienta (např. přítomnost tlumočnicka, tlumočení po telefonu), a pořizovat o tom záznam ve zdravotnické dokumentaci.

Přítomnost třetích osob při vyšetření

Informace o zdravotním stavu jsou podle § 4 písm. b) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, citlivými údaji, což klade přísné požadavky na ochranu před neoprávněným uchováváním, zveřejňováním, předáváním apod. Důvěrnost informací o zdravotním stavu pacienta je rovněž chráněna zákonem o zdravotních službách, kde je uvedeno, že poskytovatel zdravotních služeb je povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb. Lékařské tajemství prolamuje § 136 odst. 2 zákona o pobytu cizinců, který stanoví, že lékařská prohlídka zajištěného cizince je prováděna bez přítomnosti provozovatele¹⁷ nebo policie, nerozhodne-li lékař jinak. V praxi pracovník soukromé bezpečnostní agentury běžně vyčkává v průběhu ošetření na chodbě, přičemž jsou dveře pootevřené (z bezpečnostních důvodů) nebo je přítomen přímo v ordinaci.

Standardy CPT v bodu č. 51 stanoví, že „*veškeré lékařské prohlídky vězňů (ať už vstupní, nebo pozdější) by měly probíhat mimo doslech, a pokud si lékař nepřeje něco jiného, i mimo dohled vězeňské služby.*“ Standardy CPT tak stanoví v porovnání s českou právní úpravou vyšší standard ochrany údajů o zdravotním stavu osob v detenci. **Doporučuji Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra, aby provozovatel nebo policista zůstal při poskytování zdravotních služeb cizincům mimo doslech, a pokud si lékař nepřeje něco jiného, i mimo dohled.**

Využití služeb psychologa

Expert Kanceláře se zabýval kazuistikou klientky M. K., nar. X. X. XXXX, st. příslušnost X. Ze zdravotnické dokumentace vyplývá, že psychiatr opakovaně klientce indikoval pravidelnou psychologickou péči, které se jí však v zařízení pro zajištění cizinců nedostávalo. **Doporučuji Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra zajišťovat psychologickou péči klientům v případě její indikace.**

Defibrilátor

V zařízení je k dispozici automatický externí defibrilátor, který je uzamčen v lékařské ambulanci. V době mimo ordinační hodiny je tedy nedostupný. S ohledem na dojezdovou dobu rychlé záchranné služby (cca 20 minut) je vhodné, aby tento defibrilátor byl dosažitelný 24 hodin denně. **Doporučuji Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra zajistit 24hodinový přístup k automatickému externímu defibrilátoru a proškolit personál zařízení v jeho užívání.**

¹⁷ Provozovatelem zařízení je dle § 130 odst. 2 ministerstvo prostřednictvím jím zřízené organizační složky státu – správy uprchlických zařízení.

Diety a dětská strava

V rámci systematické návštěvy nebylo postaveno na jisto, zdali a jak zdravotnické zařízení participuje na sestavování dietního jídelníčku, případně jak kontroluje vhodnost dietní a dětské stravy vydávané stravovacím zařízením správy uprchlického zařízení. **Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra doporučuji prověřit vhodnost vydávané dietní a dětské stravy.**

Procesní řízení

V rámci zdravotního střediska pracují čtyři sestry, nicméně žádná z nich není stanovena jako „úseková“ či „staniční“ sestra. Chybí tedy jasné definování kompetencí a pracovních povinností (např. kontrola expirace léčiv, desinfekce, úklid). Při námtkové kontrole vybavení zdravotního střediska byla nalezena expirovaná léčiva a obvazový materiál. **Doporučuji Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra zavést principy procesního řízení organizace do základních činností zdravotního střediska týkajících se skladování a užívání léčiv a kompetencí a pracovní náplně sester. Dále doporučuji zlikvidovat expirovaná léčiva a zdravotnický materiál.**

Doporučení Zdravotnickému zařízení Ministerstva vnitra

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
4.1	Využívat služeb tlumočnicka ve formě, která odstraní pochybnosti o udělení svobodného a informovaného souhlasu pacienta (např. přítomnost tlumočnicka, tlumočení po telefonu), a pořizovat o tom záznam ve zdravotnické dokumentaci.	Okamžitě
4.2	Doporučuji, aby provozovatel nebo policista zůstal při poskytování zdravotních služeb cizincům mimo doslech, a pokud si lékař nepřeje něco jiného, i mimo dohled.	Okamžitě
4.3	Zajišťovat psychologickou péči klientům v případě její indikace.	Dle indikace
4.4	Zajistit 24hodinový přístup k automatickému externímu defibrilátoru a proškolit personál zařízení v jeho užívání.	Okamžitě
4.5	Prověřovat vhodnost vydávané dietní a dětské stravy.	Průběžně
4.6	Zavést principy procesního řízení organizace do základních činností zdravotního střediska týkajících se skladování a užívání léčiv a kompetencí a pracovní náplně sester.	Do 3 měsíců
4.7	Zlikvidovat expirovaná léčiva a zdravotnický materiál.	Okamžitě

ČÁST 5 – POUTÁNÍ CIZINCŮ V RÁMCI ESKORT

Zjištění z návštěvy

V rámci systematické návštěvy jsem si vyžádala kopie všech rozhodnutí o eskortě vyhotovených v rámci činnosti policejního útvaru při zařízení pro zajištění cizinců v období od 1. srpna 2014 do 13. října 2014. Cílem bylo získat relevantní data a vytvořit analýzu aktuální praxe používání pout v rámci eskort cizinců.

Analýza z roku 2011

Navázala jsem tak na kroky svého předchůdce JUDr. Pavla Varvařovského, který se tímto tématem zabýval ve zprávě z návštěvy Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová ze dne 23. srpna 2011, sp. zn. 21/2011/NZ/MJ. Analyzoval 92 rozhodnutí o eskortě, přičemž ve 45 případech byla pouta užitá, ve 22 případech nikoliv. Ve 25 případech nebylo užití či neužití pout v rozhodnutí o eskortě nikterak vyznačeno. Ochránce tehdy doporučil policii, aby

1. bylo důsledně vyznačováno použití/nepoužití pout v rozhodnutí o eskortách,
2. z rozhodnutí o eskortách více cizinců bylo zřejmé, kteří cizinci byli či nebyli poutáni,
3. v rozhodnutí o eskortě byly specifikovány důvody přiložení pout,
4. byl vytvořen účinný systém výměny informací o eskortovaných cizincích mezi policisty a zaměstnanci správy uprchlických zařízení za účelem získání relevantních informací o cizinci, které by indikovaly míru potřeby užití pout v rámci eskorty.

Ředitel služby cizinecké policie plk. Mgr. Milan Majer ve svém vyjádření k citované zprávě ze dne 4. října 2011 uvedl, že důsledná aplikace doporučení uvedených pod bodem 1) a 2) byla projednána s vedoucím policistou Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová. Dále ředitel služby cizinecké policie ochránce vyrozuměl, že nebude realizováno doporučení stran specifikace důvodu uložení pout v jednotlivých rozhodnutích o eskortě, a informoval, že systém výměny informací o eskortovaných cizincích mezi policisty a zaměstnanci správy uprchlických zařízení je nastaven. Ochránce v replice ze dne 24. října 2011 opětovně konstatoval, že poutání eskortovaných osob má být až krajním řešením, tedy jevem výjimečným, nikoliv pravidelným nebo často se vyskytujícím. Uvedl, že oprávněnost užití pout policisty (zpětnou kontrolou) je možné hodnotit teprve tehdy, pokud bude zřejmý důvod jejich užití.

Analýza z roku 2014

V období od 1. srpna 2014 do 13. října 2014 bylo policejním útvarem při zařízení pro zajištění cizinců vydáno celkem 180 rozhodnutí o eskortě cizinců. Všechna rozhodnutí o eskortě indikovala přiložení pout. Jejich užití bylo v každém rozhodnutí o eskortě odůvodněno větou: „*Je důvodná obava, že může být ohrožena bezpečnost osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku anebo že se osoba pokusí o útěk.*” Ve skutečnosti policie užitá pouta ve 158 případech z celkových 180. Tedy v 88 % všech eskort. Ve 22 případech

totiž pouta nakonec přiložena nebyla, jak vyplývá z ručně vepsaných a ničím neodůvodněných poznámek do rozhodnutí o eskortě. Lze shrnout, že na základě analyzovaných rozhodnutí o eskortě (viz tabulka níže) bylo během eskorty poutáno 89 % mužů, 79 % žen a 50 % nezletilých.

Tabulka: Přehled analyzovaných rozhodnutí o eskortě

	MUŽI	ŽENY
celkem	161	19
pouta - ANO	143	15
pouta - NE	18	4
z toho mladiství - pouta ANO	4	0
z toho mladiství - pouta NE	3	1

Právní rámec užití pout v rámci eskorty

Pouta¹⁸ jsou jeden z taxativně uvedených donucovacích prostředků, které obsahuje § 52 zákona o policii. Donucovací prostředky a zbraně jsou „*věcné prostředky nebo fyzické úkony, jejichž cílem je přímo působit na tělesnou integritu fyzických osob nebo působit na psychiku hrozbou jejich použití za podmínek stanovených zákonem s cílem přimět osobu ke splnění její právní povinnosti.*“¹⁹ Jde o opatření, kterými je zcela zřejmě a bezprostředně zasaženo do základních práv osob.

Obecné podmínky použití donucovacích prostředků upravuje § 53 zákona o policii, který policisty opravňuje užit donucovací prostředek k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku. Citované ustanovení v sobě obsahuje i proporční hledisko, když stanoví, že policista je oprávněn použít donucovací prostředek, který umožní dosažení účelu sledovaného zákrokem a je povinen při použití donucovacího prostředku dbát na to, aby nezpůsobil osobě újmu zřejmě nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti jejího protiprávního jednání.

Zvláštní zákonné podmínky pro užití pout a prostředků k zamezení prostorové orientace pak uvádí § 54 zákona o policii, který stanoví, že předmětné donucovací prostředky je oprávněn policista užit mj. vůči zajištěné osobě, „*je-li důvodná obava, že může být ohrožena bezpečnost osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku anebo že se osoba*

¹⁸ Pouty se dle čl. 2 odst. 6 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 159/2009, o eskortách, střežení osob a o policejních celách, ve znění pozdějších pokynů (dále jen závazný pokyn policejního prezidenta), rozumí rovněž poutací pás nebo předváděcí řetízky.

¹⁹ VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 199. ISBN 9788074001420.

pokusí o útěk“. Jde tedy do jisté míry o užití donucovacího prostředku z preventivních důvodů.²⁰

Dle čl. 2 odst. 6 závazného pokynu policejního prezidenta, tedy vnitřního předpisu policie, je policista oprávněn eskortované osobě přiložit pouta, případně poutací pás nebo předváděcí pouta v případě důvodné obavy, že při eskortě může dojít k ohrožení bezpečnosti policisty, jiných osob, majetku nebo veřejného pořádku anebo že se eskortovaná osoba pokusí o útěk.

Ve všech případech užití pout vůči eskortovaným osobám však musí dojít k přísně individuálnímu vyhodnocení, zda je jejich užití namístě. Musí být naplněn požadavek proporcionality vyplývající z § 11 zákona o policii. Policisté musí dbát na to, aby žádné osobě v důsledku jejich postupu nevznikla bezdůvodná újma a postupovali tak, aby případný zásah do práv a svobod osob, vůči nimž směřuje úkon, nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem.

Evropský soud pro lidská práva se případy užití pout či jiného donucovacího prostředku zabýval například ve věci *Hénaf proti Francii*²¹ a *Raninen proti Finsku*²². Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze vyvodit obecný závěr, že donucovací opatření nemohou být užívána jen proto, že legislativa užití donucovacího opatření obecně dovoluje. Užití veškerých donucovacích opatření musí sledovat legitimní účel a musí být přiměřené.

Sami cizinci, se kterými měli možnost hovořit pověřeni zaměstnanci Kanceláře během systematické návštěvy zařízení nebo v rámci realizace sledování vyhoštění,²³ nesli spoutání během eskorty velmi nelibě. Zvláště cizinci, žadatelé o mezinárodní ochranu v jiném členském státě Evropské unie, kteří jsou v České republice zajištěni za účelem předání dle dublinského nařízení, prohlašují, že nejsou zločinci a že se ničeho trestného nedopustili. Nechápují účel poutání a užití pout považují za hrubý zásah do své důstojnosti. Nikoliv výjimečně jsou v rámci eskort rodin spoutáni rodiče, přičemž děti musejí snést pohled na pokořené rodiče (např. hromadné eskorty do zařízení realizované policisty Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje).

Policisté v analyzovaných rozhodnutích o eskortě odůvodňovali užití pout plošně odkazem na důvodnou obavu, že může být ohrožena bezpečnost osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku anebo že se osoba pokusí o útěk. Využili tak zákonného zmocnění

²⁰ K tomu odborná literatura (VANGELI, op. cit., s. 212) uvádí, že citovaná právní úprava byla zákonodárcem zvolena „s ohledem na zvýšenou míru pravděpodobnosti agresivního chování nebo snahu o útěk, a proto policistovi dovoluje použití pout, i když ještě ani nenastalo ohrožení hodnot vymezených v obecných podmínkách pro použití donucovacích prostředků“...“použití pout v těchto případech má výrazně preventivní charakter a jeho smyslem je upřednostnit jejich použití před použitím důraznějších donucovacích prostředků“.

²¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Hénaf proti Francii* ze dne 23. listopadu 2003, stížnost č. 65436/01.

²² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Raninen proti Finsku* ze dne 16. prosince 1997, stížnost č. 20972/92.

²³ Viz § 1 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

a vlastní správní diskrece. Je však legitimní, že policisté využili svá oprávnění v téměř 90 % všech eskort? A v případě téměř 80 % eskort žen?

S ohledem na paušálnost přístupu policistů stran odůvodňování užití pout není možné objektivně vyhodnotit, zda přiložení pout v tom kterém případě naplňovalo podmínku přiměřenosti.²⁴ Tento stav není přijatelný. Důvodná obava musí být vždy podložena. V opačném případě se o důvodnou obavu nejedná. Není třeba detailního rozboru situace. Je však třeba v rozhodnutí o eskortě uvést důvody, které legitimizují zásah do lidské důstojnosti.

Doporučuji policii, aby přísně individuálně vyhodnocovala, s ohledem na princip přiměřenosti, nutnost použití pout během eskort osob.

Doporučuji policii, aby v rozhodnutí o eskortě uváděla důvody vedoucí ke spoutání eskortovaných osob.

Doporučení policii		
Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
5.1	Přísně individuálně vyhodnocovat, s ohledem na princip přiměřenosti, nutnost použití pout během eskort zajištěných osob.	Okamžitě
5.2	V rozhodnutí o eskortě uvádět důvody vedoucí ke spoutání eskortovaných osob.	Okamžitě

²⁴ A to ani v případě realizací vícero eskort jedné osoby. Pan V. S. byl po dobu svého umístění v zařízení eskortován celkem osmkrát (sedmkrát za účelem poskytnutí zdravotní služby mimo zařízení, jednou za účelem vyhoštění). Panu S. byla pouta přiložena v rámci čtyř eskort. V případě dalších eskort nikoliv.

ČÁST 6 – KONTAKT S VNĚJŠÍM SVĚTEM

Zjištění z návštěvy

Návštěvní místnost mírného režimu

Návštěvy cizinců v mírném režimu zajištění probíhají v návštěvní místnosti, která je umístěna v administrativní budově. Návštěvní místnost je rozdělena přepážkou, která odděluje prostor určený pro návštěvu a navštívené cizince (viz obr. č. 7). Vzájemnému kontaktu osob při návštěvě sice nebrání plexisklo, nicméně uspořádání návštěvní místnosti není v administrativní detenci adekvátní. Navíc s přihlédnutím k aplikovaným bezpečnostním opatřením, neboť při návštěvě je vždy přítomen pracovník soukromé bezpečnostní agentury a po návštěvě je cizinec podroben osobní prohlídce, kterou provádí policie. V návštěvní místnosti dále chybí dětský koutek a samo prostředí návštěvní místnosti může být pro děti stresující.

V posledních měsících navštívili mí spolupracovníci pět věznic pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem a s ostrahou. S takovým uspořádáním běžné návštěvní místnosti, jako je v zařízení pro zajištění cizinců, se doposud ve věznicích nesetkali. Pro srovnání proto poskytují fotodokumentaci návštěvní místnosti věznice s ostrahou (obr. č. 8 – jídelnové uspořádání návštěvní místnosti a obr. č. 9 – dětský koutek)

Doporučuji přizpůsobit prostředí návštěvní místnosti tak, aby byl zajištěn důstojný průběh návštěv a soukromí (rozdělit stoly, vybudovat dětský koutek atd.).

Obr. č. 7

Obr. č. 8

Obr. č. 9

Místnost, kde je poskytována právní pomoc

V administrativní budově se nachází také místnost, kde je poskytována právní pomoc (advokáti, nevládní neziskové organizace). Místnost je vybavena počítačem, tiskárnou. Telefon za účelem hovoru s tlumočnickem je k dispozici na vyžádání u správy uprchlických zařízení. Pro účely zefektivnění právní pomoci, a tím **ke zvýšení standardu zacházení doporučuji správě uprchlických zařízení dát poskytovatelům právní pomoci k dispozici rovněž scanner (nebo alespoň kopírku).**

Ceny telefonních hovorů

Dle § 136 odst. 3 písm. b) zákona o pobytu cizinců nesmí zajištěný cizinec po dobu umístění do zařízení vnášet nebo přechovávat elektronická komunikační zařízení. Cizinci tak nemohou mít při sobě ani užívat mobilní telefony, tablety či notebooky.

Cizinci mohou ke komunikaci využívat telefonních automatů na předplacené karty, které jsou umístěny na chodbách ubytoven. Při umístění do zařízení obdrží každý cizinec přednabitou telefonní kartu v hodnotě 180,- Kč od správy uprchlických zařízení zdarma. Další si může zakoupit v rámci pravidelných nákupů (max. hodnota týdenního nákupu je 300,- Kč). Cizinci mohou volat na libovolná čísla, pokud mají k dispozici kredit na předplacené kartě. Cizinci mohou také přijímat libovolné množství hovorů. V době návštěvy žádný cizinec nepoukazoval na nemožnost realizace tel. hovoru z důvodu vytíženosti telefonního přístroje.

Chci ovšem poukázat na ceny telefonních hovorů, které jsou dány tarifem poskytovatele telekomunikačních služeb, kterým je O2 Czech Republic, a. s.²⁵ Dle tarifu poskytovatele

²⁵ Viz O2. Telefonní automaty [online]. Praha. O2, a. s. [cit. 16. 1. 2015]. Dostupné z: http://www.o2.cz/osobni/203298-volani/51252-telefonni_automaty.html.

telekomunikačních služeb je v rámci telefonování z veřejných telefonních automatů účtováno 15,- Kč za impuls. Jeden impuls v rámci hovorů do mobilních sítí v České republice trvá 60 s. Při volání do evropských zemí a několika vybraných mimoevropských zemí trvá impuls 38 s, při volání do ostatních zemí 18 s. Při využití služby Xcall (zvýhodněné volání do 60 zemí světa; nutno vytočit speciální předvolbu) je impuls účtován po 90 s. Přednabitá karta (180,- Kč) tak vystačí na cca 2:30 min. hovoru do Mongolska, Kosova, Sýrie, Íránu, Pakistánu (země, u kterých není možné využít služby Xcall). Přitom v době návštěvy byla většina umístěných právě z těchto zemí.

Vysoké poplatky za telefonní hovory pro osoby, které jsou zbaveny osobní svobody za účelem nuceného vycestování (bez kontinuální přípravy na opuštění zařízení a reintegraci), považuji za nemorální a cynické. Výše poplatku de facto zbavuje některé cizince možnosti aktivně komunikovat s rodinou, třetími osobami nebo úřady nejen v zemi původu, ale také v České republice. Obdobnou situaci v dnešní době s neadekvátními cenami hovoru jsem řešila s Vězeňskou službou České republiky. Dle mých informací vězeňská služba vypověděla smlouvu s dosavadním poskytovatelem telefonních služeb a v současné době činí kroky k výběru jiného (výrazně levnějšího) poskytovatele telekomunikačních služeb. **Správě uprchlických zařízení doporučuji změnit poskytovatele telekomunikačních služeb s cílem zlevnit ceny hovorů pro cizince umístěné v zařízení.**

Přístup na internet

Dopady zbavení osobní svobody jsou prohloubeny nemožností využívat (za žádných okolností) moderních elektronických a komunikačních technologií. Prostředí administrativní detence neumožňuje užívat počítače s internetem (e-mail, Skype, média), což může bránit běžnému kontaktu s rodinou, právním zástupcem či společností obecně. I zde platí, že jakýkoliv zásah do práv a svobod umístěných osob má být minimální, musí být dán legitimními požadavky na zajištění bezpečnosti a udržení pořádku v detenčním zařízení. V situaci, kdy užívání internetu je v běžné společnosti masově rozšířeno, je třeba, aby **správa uprchlických zařízení zajistila umístěným cizincům možnost přístupu na internet**. Správa uprchlických zařízení a policie je samozřejmě oprávněna stanovit podmínky užívání a přístupu k internetu (blokace stránek, vyloučení možnosti pořizování jakéhokoliv záznamu), nicméně možnost užívat počítač s internetem musí být cizincům zajištěna.

Doporučení správě uprchlických zařízení

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
6.1	Přizpůsobit prostředí návštěvní místnosti tak, aby byl zajištěn důstojný průběh návštěv a soukromí (rozdělit stoly, vybudovat dětský koutek atd.).	Do 3 měsíců
6.2	Změnit poskytovatele telekomunikačních služeb	Okamžitě – v závislosti

	s cílem zlevnit ceny hovorů pro cizince umístěné v zařízení.	na smluvních podmínkách
6.3	Zajistit umístěným cizincům možnost přístupu na internet.	Do 6 měsíců

**Opatření doporučená správě uprchlických zařízení
ke zvýšení standardu zacházení**

Dát poskytovatelům právní pomoci k dispozici scanner (nebo alespoň kopírku).

ČÁST 7 – MATERIÁLNÍ PODMÍNKY

Zjištění z návštěvy

Vybavení pokojů

V pokojích na ubytovnách, ani v částech pro rodiny s dětmi, nejsou na oknech instalovány závěsy, žaluzie či rolety²⁶, které by bránily průniku denního světla. Klienti průniku denního světla zabraňují vylepováním novin, připevňováním prostěradel či jiných předmětů do oken. **Doporučuji správě uprchlických zařízení, aby umístěným cizincům na vyžádání poskytla závěsy, žaluzie či rolety, které by bránily průniku denního světla, a informovala cizince o této možnosti.**

Přístřešky proti nepříznivému počasí

Již ve zprávě z návštěvy Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová ze dne 16. června 2010, sp. zn.: 5/2010/NZ/MJ, ochránce doporučil instalaci přístřešků ve vycházkových prostorech při jednotlivých ubytovnách, které by umožnily vycházky i při nepříznivém počasí. Byť vytvoření krytého prostoru (tzv. přístřešky), který by skýtal ochranu před nepříznivým počasím, vyžadují standardy CPT (nota bene v případě věznic), nebylo doporučení ředitelem správy uprchlických zařízení Mgr. Miloslavem Koudelným vyhověno. **Doporučení proto předkládám opětovně.**

Doporučení správě uprchlických zařízení

Číslo	Doporučená opatření:	Termín naplnění
7.1	Na vyžádání poskytnout umístěným cizincům závěsy, žaluzie či rolety, které by bránily průniku denního světla, a informovat cizince o této možnosti.	Okamžitě
7.2	Instalovat ve vycházkových prostorech přístřešky proti nepříznivému počasí.	Do 3 měsíců

²⁶ Záclona i závěs se nacházely při okně ve společenské místnosti budovy A.

ZÁVĚR

Ve zprávě z návštěvy Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezové jsem identifikovala nedostatky výkonu administrativní detence cizinců v České republice, které dosahují intenzity špatného zacházení. Zjištěné nedostatky mají jak systémovou, tak provozní povahu.

Za nejzávažnější zjištění považuji praxi umisťování rodin s dětmi do zařízení, které svým režimem a podobou připomíná vězení. Poznala jsem snahu správy uprchlických zařízení přizpůsobit prostředí zařízení potřebám dětí, která nicméně naráží na rutinní postupy a provozní slepotu jejich zaměstnanců. Objektivní překážkou bránící zlepšení podmínek pro rodiny s dětmi je pak sama povaha zařízení a uplatňovaný *de facto* vazební režim.

Zajištění cizince není trestem. Ani rozhodnutí o správním vyhoštění není trestní či správní sankcí, nýbrž jde o specifické opatření státu v oblasti přistěhovalectví.²⁷ V tomto duchu musí být přístupováno k otázce ospravedlnitelnosti a míry zásahů do osobní svobody či autonomie vůle umístěných cizinců. Některé restriktce spojené s každodenními potřebami umístěných cizinců a jejich komunikací s vnějším světem jsem jako legitimní neshledala.

Mgr. Anna Š a b a t o v á , Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)

²⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 10. 2000 ve věci Maaouia proti Francii, stížnost č. 39652/98 a rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 5 Azs 125/2004.